

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

İşçinin onuru
sermayeyi
yenecektir!

Türk-İş'te birleş!

1 Mayıs'ta devleş!

Yıl:13, Sayı:323, 25 Şubat 1987

*Burjuvazinin "sosyal devleti"
iflasa gidiyor. Olumsuz çözümün olumsuzluğu açığa çıkıyor.
İşçi sınıfı, sınıfları, sınıf egemenliğini,
sömürüyü, devleti, sınırları kaldırmaya yönelecek gerçek,
olumlu sosyal devleti kurmalıdır!*

SOSYAL DEVLET VE SOSYAL DEVLET

Candan Selek

Türkiye'de "sosyal devlet" terimi, uzun bir süredir çeşitli yasalarda, yazılarda vb. kullanıldı. Ancak son yıllarda bu terim daha farklı biçimlerde, daha farklı kesimlerde ve çok daha sık kullanılır oldu. Sınıf ve demokrasi savaşımının yükselişiyle bağlı olarak, "sosyal devlet", bir yandan bazı sendikacıların öne sürdükleri istemler, öte yandan çeşitli burjuva kesimlerin düzey düzey vaatleri arasında sık sık yer alıyor.

Biz bu yazıda, Türkiye'deki somut duruma girmeden, "sosyal devlet" in tarihsel gelişim içinde çıkışını ve ne anlama geldiğini sergilemeye çalışacağız.

Konuyu üç ülkeyi örnek alarak açıklayacağız. Genel olarak kapitalist gelişmede olduğu gibi, "sosyal devlet" te de klasik örnek oluşturan İngiltere'yi en geniş ele alacağız. Almanya, "sosyal devlet" denen uygulamalara ilk başlamış olmakla birlikte klasik örnek oluşturuyor. Almanya örneğini daha kısa ele alacağız. Fransa'ya ise, esas olarak Marks ve Engels'in "sosyal devlet" konusundaki güzel değerlendirmelerini aktarmak için değineceğiz. Bu nedenle de önce Fransa ile başlayacağız.

Fransa:

Gerçek sosyal devlet Paris Komünüydü

Geçen yüzyıl boyunca "sosyal devlet" Fransa'da şiddetli sınıf savaşlarının, devrimlerin önde gelen konularından biriydi.

Fransa'da 1789 burjuva devrimiyle burjuvazi iktidara geldi. Ancak, o zamanlar ilerici olan burjuvazinin gericilikle kavgası 1789'da bitmedi, 19. yüzyıl-da sürdü. İşçi sınıfı bu kavgaya da katıldı. Önceleri zayıf, bağımsız varlık gösteremiyordu. O devrimci savaşı veriyordu, sonuçlarını burjuvazi topluyordu. Giderrek durum değişti.

Geçen yüzyıl boyunca Fransa'da, özellikle de kapitalist gelişmenin yoğunlaştığı Paris'te, çok sayıda ayaklanma, devrim oldu. Bu süreç içinde işçi sınıfı bağımsız sınıf bayrağını giderek yükseltmeye başladı. O bağımsız sınıf

bayrağını yükselttikçe burjuvazi gericileşti. Yüzyılın sonunda artık burjuvazi gericilikle çoktan uzlaşmış, işçi sınıfı ise Paris Komünü'yle bağımsız devrimci kimliğini ele güne kanıtlamıştı.

Sürece şöyle bir göz atalım. 1814'te başa gelen gerici Bourbon hanedanı 1830 Temmuz devrimiyle yıkıldı. Çarpışan, ölümler veren işçilerdi ama başa gelen burjuvazinin bir kesimiydi. 1830'da burjuva monarşi kuruldu. 1932'de ve 1839'da Paris'te, 1834'te Lyon'da bu kez cumhuriyet istemiyle ayaklanmalar oldu. Bunlar bastırıldı. 1848'e doğru isyan ruhu yine olgunlaşıyordu. Şubat 1848'de devrim patladı ve cumhuriyet ilan edildi.

"Nasıl ki işçiler Temmuz günlerinde burjuva monarşi için savaşmış ve onu kazanmışlardı, Şubat günlerinde de burjuva cumhuriyet için savaştilar ve onu kazandılar. Nasıl ki Temmuz monarşisi kendini cumhuriyetçi kurumlarla çevrili bir monarşi olarak ilan etmek zorunda kaldıysa, Şubat cumhuriyeti de kendini sosyal kurumlarla çevrili bir cumhuriyet olarak ilan etmek zorunda bırakıldı. Paris proletaryası bu ödünü de dayattı." (K. Marks, "Fransa'da Sınıf Savaş-

ları", Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, üç ciltlik, İng. basım, c.1, s.212)

Sosyal kurumlar. İşte Paris proletaryasının dayattığı buydu. İşçiler geçici hükümete, herkese iş bulmayı, herkesin geçimini çalışarak sağlamasını vb. garantiye almayı içeren bir kararname kabul ettirdiler. Hükümet bu sözünü unuttunca, 20 bin işçi hükümetin çalıştığı binaya yürüdü ve "Emeği örgütleyin! Ayrı bir Çalışma Bakanlığı kurun!" diye bağırды. Bunun üzerine hükümet hemen bir komisyon kurdu. Komisyona bütçe ayırmadı, yetki vermedi. Sosyalistlerin de olduğu komisyon Lüksemburg sarayında bir odada çalışmaya başladı.

"...Paris proletaryasının istemleri, burjuva cumhuriyetinin ötesine geçtiği ölçüde, Lüksemburg sarayındaki gösterişten başka bir varlık kazanamadı.

"İşçiler burjuvaziyle ortak olarak Şubat Devrimi'ni yapmışlardı ve burjuvazinin yanısıra kendi çıkarlarının öne sürülmesini garanti etmeye çalışıyorlardı... Emeği örgütleyin! Ama emeğin varolan burjuva örgütlenmesi ücretli emektir. Onsuz sermaye, burjuvazi, burjuva toplumu olamaz. Ayrı bir

Çalışma Bakanlığı! Ama Maliye, Ticaret, Bayındırlık bakanlıkları — bunlar burjuva emek bakanlıkları değil mi? ... İşçiler sandılar ki kendilerini burjuvaziyle yanyana kurtarabilirlerdi...

"...Fransız işçi sınıfı... daha hâlâ kendi devrimini yapabilir durumda değildi..." (K. Marks, *agy*, s.213)

1848 devrimindeki bu durumu daha sonra Engels de şöyle anlatıyordu:

"Fransa'nın 1789'dan bu yana olan ekonomik ve siyasal gelişmesi sayesinde, Paris son 50 yıldır öyle bir konuma oturdu ki, orada hiçbir devrim proleter karakter almadan, yani zaferi kendi kanyla satın almış olan proletarya zaferden sonra kendi öz istemlerini ileri sürmeden, patlak veremedi. Bu istemler, o somut dönemde Paris işçilerinin ulaştığı gelişmiş düzeyine paralel olarak az ya da çok bulanık, hatta karmakarışık, ama hepsi son çözümlemede kapitalistlerle işçiler arasındaki sınıf uzlaşmazlığının kaldırılmasına varıyordu. ...

"... 1848'de ... devrimci işçiler... 1830'dan beri burjuvazinin, hatta cumhuriyetçilerin sandığından çok daha fazla siyasal bağımsızlık kazanmışlardı. Hükümetle muhalefet arasındaki kriz anında işçiler sokak savaşına başladılar, (1830'dan beri başta olan — I.S.) Louis Philippe ... toz oldu ve onun yerine cumhuriyet geldi, hem de muzaffer işçilerin kendilerinin 'sosyal' cumhuriyet adını taktıkları bir cumhuriyet. Gelgelelim hiç kimse bu sosyal cumhuriyetin ne demek olduğu konusunda net değildi, hatta işçilerin kendileri bile. Ama şimdi silahlıydılar ve devlette iktidardaydılar. Dolayısıyla denetimi elde tutan burjuva cumhuriyetçiler ayaklarının altında sağlam tabana benzer birşey hissettikleri anda en başta işçileri silahsızlandırmayı amaçlıyorlardı. Bu amaç, onları Haziran 1848 ayaklanmasına ... iterek gerçekleştirildi. Hükümet, çok daha üstün bir gücü hazırlamıştı. Beş gün kahramanca savaşımdan sonra işçiler yenildiler. Ve ardından kan banyosu geldi... Proletarya burjuvaziye karşı ayrı bir sınıf olarak, kendi öz çıkarları ve istemleriyle konum almaya kalkıştığı anda, intikam için nasıl insanlık dışı zulüme yöneleceğini burjuvazi ilk kez gösterdi. Yine de 1848, burjuvazinin 1871'deki telaşı yanında çocuk oyuncağı kalırdı." (F. Engels, "Fransa'da İç Savaş'a Önsöz", Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, üç

ciltlik, İng. basım, c.2, s.179-180)

1871'de Paris Komünü'yle olanı ise Marks şöyle anlatıyordu:

"...Paris proletaryasının Şubat devrimini (1848 — İ.S.) başlattığı 'sosyal cumhuriyet' haykırışı, sınıf egemenliğinin yalnızca monarşik biçimini değil, sınıf egemenliğinin kendisini geride bırakan bir Cumhuriyet'in yanında artık bulanık bir özlemi dile getiriyordu. Komün o cumhuriyetin *olumlu* biçimiydi." (K. Marks, "Fransa'da İç Savaş", *agy*, s.219-220) (abç)

"Sosyal cumhuriyet" isteminin olumlu biçimi, sınıf egemenliğini tümüyle kaldırmaya yönelik Paris Komünü'ydü. Paris Komünü yenildi. Ama o şanlı işçi sınıfı bağımsız varlığını kanıtlamış olarak orada durduğu sürece, burjuvazi, sınıf egemenliğini sürdürürebilmek için işçi sınıfının bu "sosyal cumhuriyet" istemini dikkate almak zorundaydı. Bu nedenle, burjuva cumhuriyet çerçevesinde, sömürüyü, sınıf çelişkilerini hiç de ortadan kaldırmadan, bazı burjuva sosyal kurumlarla, işleyişlerle sosyal görünümüne bir cumhuriyet yarattı. Yani bu alanda sınıf çelişkilerine tersinden, olumsuzundan bir çözüm getirmeye yöneldi.

Buraya dek anlatılanları özetleyecek olursak:

1. Geçen yüzyılda Fransız proletaryası burjuva devrimlerine aktif katılıyor, bu süreç içinde de olgunlaşıyordu. 1830 devriminde burjuva monarşiye razı oldu. 1830 devriminin ardından burjuva cumhuriyetçileriyle birlikte yalnızca cumhuriyet istedi. 1848 devriminde ise artık tüm burjuvalardan farklı olarak "sosyal cumhuriyet" istiyordu.

2. Bu "sosyal cumhuriyet" istemi pratikte, işsizliği, yoksulluğu, açlığı, sefaleti önleyecek sosyal kurumları olan bir cumhuriyet olarak, ne idüğü belirsiz, bulanık bir biçimde öne sürülüyordu. Ama bu bulanıklığın ardında, işçi sınıfının bu isteminin bilinç altında yatan, sınıf uzlaşmazlıklarının, sınıf egemenliğinin ve onların neden olduğu işsizlik, açlık gibi kötülüklerin kalkmasıydı.

3. O zamanlar işçi sınıfı henüz bağımsızlığını tam kazanmamıştı, kavga içinde giderek olgunlaşıyordu. Bu nedenle hem istemi bulanık bir biçimde öne sürdü, hem de burjuva çıkarların yanısıra, onlarla birlikte bu istem de gerçekleşebilir sandı. Burjuvazi göstermelik birşeyler yapıyor göründü ama asıl yaptığı işçilere saldırıp, kan döküp onları silahsızlandırmak oldu. Böylece işçi sınıfı anladı ki sosyal cumhuriyet, kendi istediği içeriğiyle burjuva cumhuriyet çerçevesinde elde edilemezdi.

4. Bütün bu deneylerle olgunlaşan, artık bağımsız bir sınıf düzeyine ulaşan işçi sınıfı 1871'de Paris Komünü'yle kendi sosyal cumhuriyet istemine kendisi olumsuzundan yanıt getirdi. Sömürüye, burjuva sınıf egemenliğine, burjuvazinin baskı aygıtı olan burjuva devlete karşı, devrimi gerçekleştirerek her türlü sınıf egemenliğini kaldırmaya yönelik yepyeni bir devlet kurdu. İşte sosyal cumhuriyet buydu.

5. Paris Komünü yenildi. Ama yalnızca Fransa'da değil tüm Avrupa'da burjuvazinin üzerine korku çöktü. İşçi sınıfının sosyal cumhuriyet istemini dikkate almazsa, burjuvazi düzenini sürdürmeyecekti. Bu nedenle, bugün adına "sosyal devlet" denen, sömürüyü, işçi sınıfına göstermelik bazı sosyal haklar tanıyarak gizleyen, işsizlik, sakatlık, hastalık, dulluk, yaşlılık sigortasını, düşük gelir yardımını, parasız eğitim, sağlık ve konut hizmetlerini vb. içeren bir dizi uygulama getirildi.

6. Paris Komünü, sosyal cumhuriyetin, sosyal çelişkilerin çözümüne dayanan, olumlu biçimiydi. Burjuvazinin sosyal devleti ise çelişkilerin bulandırılmasına, gizlenmesine, yatıştırılmasına dayanan olumsuz, negatif biçimdir.

Fransa örneğinden bunları öğreniyoruz. İşin başka yanlarını öğrenmek üzere şimdi de kısaca Almanya'ya bakalım.

Almanya:

Burjuva "sosyal devlet" tek başına sınıf çelişkilerini yatıştırmaya yetmiyordü

Almanya'daki kapitalist gelişmeyi *Konut Sorunu* kitabına 1887'de yazdığı Önsöz'de Engels şöyle anlatıyor:

"Almanya dünya pazarında geç belirdi. Bizim büyük ölçekli endüstrimiz kırklardan başlar. İlk ivmesini 1848 Devrimi'nden aldı ve tam olarak, ancak, 1866 ve 1870 devrimleri, yolundan hiç olmazsa en kötü engelleri temizledikten sonra gelişebildi. Ama dünya pazarını büyük ölçüde dolu buldu... Bizim büyük ölçekli endüstrimiz hemen hemen tamamen iç pazara çalışır ... ve toplu ihracatımız çok sayıda küçük eşyalardan oluşur. Büyük ölçekli endüstri, en fazla, bunların gerekli yarı mamul maddelerini sağlar. Küçük eşyaların kendisi ise ana olarak kırsal ev endüstrisi tarafından karşılanır. "...Almanya'nın bir dizi küçük eşyada dünya pazarında rekabet etme kapasitesini besleyen bu temeldir. *Tüm kâr olağan ücretlerin düşürülmesiyle elde edilir ve tüm artık-değer alıcıya sunulabilir.*"

"(...)"
"Bu işin bir yanı, ama bir de öteki yanı var. Ev endüstrisi Alman ihracatının ve dolayısıyla tüm büyük ölçekli endüstrinin geniş tabanı oldu. ... Ev endüstrisinin yayılmasıyla köylü bölgeleri birer birer bu günkü endüstrileşme hareketinin içine çekiliyor. Kırsal alanların ev endüstrisiyle bu devrimleştirilmesidir ki Almanya'da endüstri devrimini, İngiltere'de ve Fransa'da olduğundan çok daha geniş alana yayıyor. ... Bu, İngiltere ve Fransa'nın tersine, neden Almanya'da devrimci işçi sınıfı hareketinin yalnızca şehir merkezlerinde kısıtlı kalmayıp ülkenin daha büyük kısmına yayıldığını açıklar." (F. Engels, "Konut Sorununa Önsöz", Marks-Engels *Seçme Yapıtlar*, üç ciltlik, İng. basım, c.2, s.301-303)

Engels'in bu dedikleri Almanya işçi hareketinin gelişimindeki bazı başka özgüllükleri de açıklar. Büyük ölçekli endüstrinin ancak 1840'larda gelişmeye başladığı bir ülkede, Fransız işçi hareketinin de etkisiyle, 1870'lerde büyük bir işçi hareketi oluştu ve hızlı büyümesini sürdürdü.

1862'den beri Almanya'nın yönetiminde önemli rol oynayan Bismark, 1871'de birliğe kavuşan Alman İmparatorluğu'nun Şansölyesi olarak başa geldi ve 1890'a kadar başta kaldı. Paris Komünü tüm Avrupa işçi hareketine güç katmış, burjuvaziye korku salmıştı. Alman işçi hareketi büyüyordu. Bu nedenle bir burjuva tarihinin bile dediği gibi "tüm yaşamı boyunca Bismark devrim heyülasının korkusuyla titredi." (William Carr, *Almanya Tarihi 1815-1845*, Edward Arnold yayınevi, İngilizce basım, Londra 1977, s.150)

Alman Sosyal Demokrat Partisi 1871'de 102 bin, 1874'te 352 bin, 1877'de ise 493 bin oy aldı. Korkan Bismark 1878'de Anti-Sosyalist yasayı getirdi ve partinin örgütlenme, yayın vb. çalışmalarını yasakladı. Ancak seçim çalışmalarını yasaklamama gibi bir jestte bulundu. Bu yasa geldikten sonraki ilk seçimlerde, 1881'de, partinin oyları 312 bine düştü.

Bu seçim sonucunun rahatlatıcı etkisiyle de olsa gerek, Bismark, işçi sınıfının Fransa'da 1848 devriminde istem olarak öne sürdüğü, 1871 Paris Komünü'yle ise olumlu biçimini somut sergilediği "sosyal cumhuriyet" konusunda birşeyler yaparsa işçi hareketinin bağımsız gelişimini engelleyeceğini düşündü.

Bunun üzerine 1883'de üç milyon işçi ve ailesi için sağlık bakımı sağlayan bir yasa, 1884'te sakatlık ve iş kazası sigortası getirildi. 1886'da 7 milyon tarım işçisi de kaza ve sağlık sigortası kapsamına alındı. 1889'da işçilere 70 yaşında emeklilik aylığı bağlandı.

Bu önlemler bu düzeyde Avrupa'da

ilkti. Ancak kısa erimde etkisi hiç de Bismark'ın planladığı gibi olmadı. Alman Sosyal Demokrat Partisi, 1881 seçimlerinde oy kaybına uğradıysa da, Bismark'ın bütün bu "sosyal devlet" gösterişine rağmen, 1884'te 550 bin, 1887'de 763 bin, 1890'da 1 milyon 427 bin oy aldı.

Böylece Bismark, yasaklarıyla sopa, "sosyal devlet" önlemleriyle havuç siyasetini birlikte uyguladığı halde kısa erimde işçi hareketinin gelişimini durduramadı. Ama bu arada Bismark bir yönde daha yoğun çaba harcadı: Emperyalistleşme.

Almanya zaten Fransa'nın Alsace-Lorraine bölgesini ilhak etmişti. 1881'de Bismark önce Avusturya-Macaristan ve Rusya ile bir üçlü ittifak imzaladı. Bir

Deneylerle olgunlaşan, artık bağımsız bir sınıf düzeyine ulaşan işçi sınıfı 1871'de Paris Komünü'yle kendi sosyal cumhuriyet istemine kendisi olumsuzundan yanıt getirdi. Sömürüye, burjuva egemenliğine, burjuvazinin baskı aygıtı olan burjuva devlete karşı, devrimi gerçekleştirerek her türlü sınıf egemenliğini kaldırmaya yönelik yepyeni bir devlet kurdu. İşte sosyal cumhuriyet buydu.

yandan Rusya'ya açık arka çıkarak, Rusya'nın Güney ve Uzak Asya'da Britanya'ya karşı işler yapmasını, öte yandan Rusya ve Avusturya'yı aynı ittifaka bağlayarak bu ikisinin Balkanlar'daki yayılma girişimlerini birbirine dengeletmeyi amaçladı.

Bu ittifakı yaptıktan sonra çeşitli manevralarla Bismark Britanya ile Fransa'nın Afrika'yı paylaşımından pay istemeye başladı. Nitekim 1884 ve 1885'te, Almanya, Güney Batı Afrika, Togoland, Kamerun, Almanya Doğu Afrikası ve bazı Pasifik adalarını sömürge olarak kabul etti.

Engels'in dediği gibi Almanya dünya pazarına geç çıkmıştı. Dünya pazarında güçlü bir rekabet ile karşı karşıya kalmıştı. Küçük ve yaygın ev endüstrisini dayanak yaparak hem büyük ölçekli endüstrisini, hem ihracatını hızla geliştirdi. 19. yüzyılın sonlarında bir yandan tekelleşme, kartelleşme hızla yol almış, öte yandan emperyalistleşme çabaları yoğunlaşmıştı.

Bismark 1890'da istifa etmek zorunda kaldı ve 1898'de öldü. Yaşamı devrim korkusuyla geçen bu devlet adamının ölümünün hemen ardından, 20. yüzyılın başında artık Almanya, İngiltere kadar olamasa da emperyalist bir güçtü. Hem de gücü oranında sömürgelere sahip olamamış, yeni bir paylaşım isteyen bir emperyalist güç!

Aradan 10 yıl kadar geçmişti ki, Almanya'nın bu yeniden paylaşım isteğiyle de bağlı olarak I. Dünya Savaşı patladı. II. Enternasyonal'in çöküşü de aynı sıraya rastladı. II. Enternasyonal'in

çöküşü, ağırlığıyla Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin çöküşü anlamına geliyordu.

Bismark'ın "sosyal devlet" uygulamalarıyla ASDP'nin 1914'teki çöküşü arasında bir bağ var mıydı? Bunun için bu partinin tarihine ilişkin birkaç olguyu daha hatırlatalım.

ASDP, Lasalleciliğin yanlış etkilerini vb. daha baştan içinde barındırdı. Bu bir yana, partinin tarihinde oportünizmle iki büyük kavga oldu. Birinde Marksizm kazandı, ötekinde oportünizm kazandı.

İlk büyük kavga, 19. ve 20. yüzyılların dönemecinde oldu. Bernstein, Almanya'daki "sosyal devlet" uygulamalarını göstererek, Marksizmi, devrim gerekliliğini vb. herşeyi açıktan açığa reddetti. Bu kavgada parti, büyük çoğunluğuyla Bernstein'a karşı, Marksizme sahip çıktı. Hem Lasalleci etkilerin, hem "sosyal devlet" uygulamalarının izleri kötü bir başarıyla sonuçlanan bu kavgada da vardı. Ama ne olursa olsun kavgayı Marksizm kazandı. İkinci kavgada ise, ilk kavgayı Marksizme kazandıranlarla birlikte parti çoğunluğa çöktü gitti.

I. Dünya Savaşı'nda Almanya yenik düşünce, Almanya'da işçi hareketi yeniden canlandı. 1918'de devrim oldu. Ama oportünizmin işçi hareketinde açtığı yara nedeniyle, önel ögenin geride kalması yüzünden devrim yenildi. Yenilgi sürecinin sonunda, burjuva "sosyal devlet"inin en çarpığı, en olumsuz faşizm geldi. İşçileri faşist devletin korporatif, monolitik yapısı altında örgütledi. Bugün yaygın kullanılışıyla "sosyal devlet" ise Almanya'da ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluştu.

Bunları gördükten sonra, sorumuza dönüp yanıtlamaya çalışırsak şunları diyebiliriz:

1. Bismark'ın "sosyal devlet"i, işçi hareketinde belli bir kafa karışıklığı yaratmış, en azından Bernstein revizyonizmine bir kaynak oluşturmuştur. Ama koca partide Bernstein'ın uğradığı yenilgi de gösteriyor ki sonuç, "belli bir kafa karışıklığı'nın çok ötesine geçememiştir.

2. Bismark'ın "sosyal devlet"i sınıf çelişkilerini yatıştırmaya tek başına yetmemiştir. Onun beklentilerinin tam tersine, o yıllarda işçi hareketinin etkinliği daha da artmıştır.

3. Kapitalist gelişme sınıflar arasında derin bir uçurum açıyor. İşçi sınıfının "sosyal cumhuriyet" istemi bu uçurum temelinde oluşuyor. Yaygın emperyalist süper kârlarla beslenmeyen bir burjuva "sosyal devlet" uygulaması, sınıfın istemine tersinden bir çözüm olmaya yetmediği gibi, tam tersine istemi daha da körüklüyor. Bismark'ın hayal kırıklığına uğramasının nedeni budur.

4. Almanya'da 1914'te işçi hareketinde asıl yara açan, emperyalistleşmeyle oluşan işçi aristokrasisidir. Ancak 1918 devrimi, bunun bile henüz kesimsel kaldığını, asıl zararını öncü örgütlenmeyi dağıtarak verdiğini gösteriyor. Faşizm ihtiyacının ortadan kalkmamış olması da aynı olguya işaret ediyor.

5. Almanya'da burjuva "sosyal devlet"in, ABD yardımları ve gürbüz, yaygın emperyalist süper kârlar temelinde sınıflar arasındaki uçuruma yeterli bir tersinden çözüm oluşturabilmesi ancak II. Dünya Savaşı sonrasına rastlar. Almanya örneğinin öğrettikleri de bunlardır. Şimdi İngiltere'ye geçelim. Önce bir tarihçe vereceğiz, sonra "sosyal devlet" dendiği zaman kapitalizm çerçevesinde ne gibi uygulamaların kastedildiğini daha somut gösterebilmek için uygulamalardan örnekler vereceğiz.

İngiltere:

Emperyalist süper kârlara dayalı burjuva "sosyal devlet"ine klasik örnek

İngiltere'de ilk kez Charles Booth 1886'da bir araştırma yapmış ve Londra halkının %30'unun fakir ve yardıma

muhtaç durumda olduğunu saptamıştır. Bu oran Doğu Londra'da daha da kötü, %35'tir.

Daha sonra 1899'da Seeborn Rowntree'nin yaptığı bir araştırmaya göre de fakirlik oranı tüm İngiltere'de %30'dur. 1886'da, 1889'da durumlar böyle olursa, daha önceleri fakirliğin ne kadar yaygın olduğu anlaşılır. Nitekim dünya-da ilk kez İngiltere'de 1601'de bir fakirlik yasası çıkmıştır. Ama "sosyal devlet" dendiğinde, onunla ilgili olarak düşünülebilecek olan bu değil, 1834'de çıkan Fakirlik Yasası'dır.

Engels, *İngiltere'de İşçi Sınıfının Yaşam Koşulları* kitabında 1834 Fakirlik Yasası'na "burjuvazinin proletaryaya karşı en açık savaş fermanıdır" diyor ve uygulamasını şöyle anlatıyor:

"...Parlamentodan 1834'de geçen ve bugüne kadar yürürlükte olan Yeni Fakirlik Yasası'nı getirdiler. Para ve yiyecek olarak tüm yardım kaldırılmıştı. Bırakılan tek yardım, derhal inşa edilen işlevlerine (*workhouses* — *I.S*) kabul edilmeydi. Bu işlevleri, ya da halkın deyimle Fakirlik Yasası Bastilleri için kurullar, bu biçimde bir kamu yardımı olmadan yaşamada en küçük bir şansı olan herkesi korkutuyor. Yardımın en aşırı durumlarda ve başka her çaba başarısız olduktan sonra uygulanmasını garantiye almak için, işevi, ancak bir Maltuscunun rafine aklının keşfedebileceği, en itici bir ev durumuna sokulmuş. Yemek, çalışırken en kötü ücret alan bir işçinin yediğinden kötü, iş daha zor, yoksa işevini dışarıdaki sefil durumlarına tercih edebilirler. ... İşini bitirmeyene yiyecek verilmez. Dışarı çıkmak isteyen izin almak zorundadır ki, onun davranışına ya da müfettişin yargısına göre izin verilir ya da verilmez. Tütün yasaktır, evin dışındaki akrabalarından ya da arkadaşlardan hediye kabul etmek de. Yoksullar işevi üniformasını giyerler. ... Yaptıkları iş dışarıdaki işyerlerine rakip olmasın diye onlara oldukça gereksiz işler yaptırılır. ... 'İşe yaramazlar'ın çoğalmasını ve 'morali bozuk' velilerin çocuklarını etkilemelerini önlemek için aileler parçalanır, koca bir bloka, karı bir bloka, çocuklar bir üçüncü bloka konur ve birbirlerini uzun aralıklardan sonra, ancak belirtilen saatlerde görmelerine izin verilir. ... İşevinde kalanlar ancak görevlilerin izniyle dışarıdan ziyaretçi kabul edebilirler. ..." (F. Engels, *İngiltere'de İşçi Sınıfının Yaşam Koşulları*, İng. basım, s.311-312)

İşte o tarihlerde halka "hizmet", yoksula "yardım" diye bu vahşet, işevi değil cezaevi uygulaması yapıyordu.

Yoksul halk öncelikle aile birimleri olarak kendi kendine yeterli olabilmeye çalışıyor, ailenin tüm fertleri çok küçük yaşlardan itibaren çalışmaya başlıyordu. Çoğunlukla birbirine yakın yaşayan aile grupları ve mahalle halkı arasında dayanışma ve yardımlaşma yoksul halkın ikinci dayanak noktasını oluşturuyordu.

Bir de çok sayıda hayırseverler derneği kurulmuştu. 1861'de yalnızca Londra'da 641 ayrı hayır derneği vardı ve bunların harcamaları Fakirlik Yasası harcamalarından daha fazlaydı.

Ana olarak dini çevrelerin örgütlediği hayır dernekleri daha çok yerel örgütler düzeyindeydi. 1869'da tüm hayır derneklerini birleştiren bir Hayır Örgütleri Birliği kuruldu.

Burjuva tarihçi Derek Fraser'a göre bu hayır derneklerinin ana motiflerinden biri de "sosyal devrim korkusu"ydü. (Derek Fraser, *Britanya Refah Devletinin Evrimi*, Macmillan Öğrenci Dizisi, İng. basım, Londra 1978, s.115)

19. yüzyılın ikinci yarısında tüm toplumu saran bu hayır derneklerini Engels çok güzel değerlendiriyor:

"Kimse sanmasın ki ... 'yetiştirilmiş' İngiliz, egoizmiyle açıkça böbürlenir. Tam tersine, onu en aşağılık ikiye bölme altına gizler. Ne? Varlıklı İngiliz hiç yoksulu hatırlamadan eder mi? Onlar ki, başka hiçbir ülkenin övünemeyeceği kadar, insansever kurumlar kurmuşlar! ... Sanki siz proleterlere, önce onların kanını emerek hizmet ettiniz ve

sonra da onların üzerinde, kendinden memnun, ikiyüzlü insanseverliğini uyguluyor, soyup soğana çevirdiğiniz kurbanlara, onlara ait olanın yüzde birini verirken, kendinizi dünyanın önünde insanlığı kollayan güçlü hayırseverler olarak gösteriyorsunuz. ... Hayır ki, zaten düşmüş olanı tozun içine daha da derin gömer, alttakinden, toplumun reddettiği paryadan, önce kendinde kalan son şeyi, insanlık iddiasının ta kendisini teslim etmesini, merhamet dilenmesini ... ister." (F. Engels, *agy*, s.303)

Yoksul halk açısından böylesine onur kırıcı olan hayır derneklerine karşı, işçi sınıfının kendi kurduğu örgütlenmeler de vardı. 1900'lerde işçi sınıfının en büyük örgütlenmesini oluşturan Dostluk Dernekleri'nin 1904'de 6 milyon üyesi vardı.

**Burjuvazinin
"sosyal devlet",
sosyal sermayenin
bir şirketi gibi
çalışmaktadır.
"Sosyal devlet"ın
hangi hizmeti olursa olsun,
şu ya da bu yoldan
sosyal sermayeye
bir kâr kapısıdır.
Konut hizmeti
inşaat sektörünü besler.
Sağlık hizmeti
ilaç tekellerine vb.
garantili pazardır.
Eğitim "işgücü yatırımı"dır.
Sosyal güvenlik ise
çoğu zaman kârlı bir
sigortacılık alanı ve
sermaye havuzudur.
Her birinin daha dolaylı,
dolaysız birçok kârı vardır.**

Emekçilerin haftada 1-2 penny vererek üye oldukları bu dernekler halk arasında güvenilir, saygı duyulan kuruluşlar olmuşlardı. Engels, bu derneklerin öteki hayır derneklerinden çok daha verimli olduğunu söylüyor ve şöyle diyor:

"...Bu insanseverliğin verimliliğine gelince, Canon Parkinson'un kendisi söylüyor ki fakir fakire burjuvazinin olduğundan çok daha fazla yardımcı oluyor. Ve, aç kalmanın ne demek olduğunu kendisi bilen, kendisinin zaten azıcık olan yemeğini paylaşması gerçek bir özveri ama zevkle yapılan bir özveri olan dürüst bir proleterin verdiği böyle katkı, böyle yardım, lüks burjuvazinin dikkatsizce fırlattığı bağışlardan tümüyle farklı bir niteliktedir." (*agy*, s.304)

Endüstri devrimiyle birlikte hızla gelişen işçi sınıfı 19. yüzyılda aktif savaşıma vermeye başladı. 1847'de Parlamento'dan geçen 10 saatlik işgünü yasası bu savaşımında çok önemli bir başarıydı. Marks, bundan, 30 yıllık, hayranlık verici savaşımın başarısı diye söz ediyor. 1848'de de, hem savaşım sonucunda, hem de kanalizasyon sorunu yalnızca fakir halkı değil tüm toplumu tehdit eden hastalıklara neden olunca, Halk Sağlığı Yasası çıktı.

1870'in ortalarında tarım sektörü krize girdi ve köyden kente nüfus akımı başladı. Bunun sonucunda şehirlerde büyük bir işsizler ordusu birikmeye başladı.

İngiltere ekonomisi ilk kez 1870'de Batı Avrupa ve Amerika ile ciddi rekabete girdi. Bu arada Paris Komünü'n-

nün de etkisiyle işçi sınıfı hareketi yükseliyordu. 1884'te Fabian Derneği ve Sosyal Demokrat Federasyon (SDF), 1893'de Bağımsız İşçi Partisi kuruldu.

Dünyada hâlâ tekel konumu süren İngiliz burjuvazisinin emperyalist kârlarla palazlandığı ve yükselen sınıf savaşımından korktuğu bu yıllarda, daha sonra kendi içinde ayrıca değineceğimiz şu konularda ardarda yasalar çıkmaya başladı:

1870 Eğitim Yasası: 10 yaşına kadar tüm çocuklara ilkokul eğitimi sağlanmas-

1875 Ceza Yasası Değişikliği: Barışçı grev gözcülüğünün yasallaşması.

1885 Konut Yasası: Trafalgar Meydanı'nda çıkan çarpışma sonucunda, hükümetin belediyelere para yardımını kabul etmesi.

1897 Çalışana Tazminat Yasası: İş kazalarının işveren tarafından sigorta edilmesi.

Bu yıllarda, Sosyal Demokrat Federasyon'un ve genel olarak II. Enternasyonal'e bağlı devrimcilerin bu "sosyal" önlemler hakkındaki görüşlerini bir burjuva yazarı şöyle anlatıyor:

"SDF ve onun daha solunda duran ötekiler ... devlet eliyle refah önerilerine karşı derinden kuşku duyuyorlardı. Onları, işçi sınıfının kendi yaşamı üzerindeki denetimini azaltma aracı ve işçilerin üretim araçları üzerinde denetim, yüksek ücret ve tam istihdama yönelik haklı istemleri yerine geçirilmek istenen yarım yamalak önlemler diye niteliyorlardı. (Pat Thane, *Refah Devletinin Temelleri*, Longman yayınları, İng. basım, Londra-New York 1986, s.16)

Sol işçi örgütleri sosyal önlemleri böyle niteliyorlardı ama işçi sınıfının genel durumunu daha 1858'de Marks'a yazdığı mektupta Engels şöyle tanımlıyordu:

"...İngiliz proletaryası gerçekte gitgide daha fazla burjuvalaşıyor. ... Tüm dünyayı sömüren bir ulus için buna, tabii, bir ölçüye dek hak verilebilir. Burada duruma yardımcı olabilecek tek şey birkaç adamakıllı kötü yıl olurdu. ..." (Marks-Engels, *Seçme Yazışmalar*, İng. basım, s.132-133)

1899'da İngiltere Güney Afrika'da Boerlerle savaşa girdi. Önceleri kaybediyordu. Çok miktarda harcamâ yaparak gidişi tersine çevirdi ve 1902'de savaşı kazandı. Bu savaşta yapılan harcamalar, savaşta ordu tabanının sağlık ve eğitim eksiklerinin yansması, savaş boyunca ve ardından, çeşitli sosyal önlemlerin gündeme gelmesinde rol oynadı.

1900-1914 arasında, sendika üyeliği 2 milyondan 4 milyona çıktı. Çok sayıda grev, eylem oldu. 1906'da seçimi Muhafazakarlar kaybetti, İşçi Partisi'nin desteğiyle, büyük bir çoğunlukla Liberaler başa geldi. Ama artık Liberal Parti ikinci parti olarak yerini yavaştan İşçi Partisi'ne bırakıyordu. Hem işçi tabandan destek almak için çabalıyordu ama hem de yaptıkları beğenilmiyordu. 1911'de çıkardığı Sosyal Sigorta Yasası grevlerle, şiddetli eleştirilerle karşılandı. 1910-1914 yılları işçi eylemleriyle geçti.

I. Dünya Savaşı sonrasında, tüm Avrupa'da olduğu gibi İngiltere'de de önce kısa bir bolluk, ardından ciddi ekonomik sorunlar gözlemlendi. Özellikle 1929-30 krizi işsizliği ilk kez muazzam boyutlara ulaştırmıştı.

1911'de İngiltere'de deney düzeyinde, dar kapsamlı bir işsizlik sigortası uygulaması başlatılmıştı. I. Dünya Savaşı sırasında bu uygulama genişletilmeden sürdürüldü. Savaş sonrasındaki işsizlik karşısında İngiltere hazırlıksız yakalandı.

Önce "işte çalışmama bağı" diye bir uygulama getirildi. Ardından 1920'de 1911'dekinden daha geniş kapsamlı bir İşsizlik Sigortası getirildi ama işsizlik o denli yaygındı ki sigorta fonları birikmiyordu. Sigorta, sigorta olmaktan çıkıp yardım dağıtımına döndü. Bu yardımı, 1834'te çıkmış Fakirlik Yasası kapsami-

na katmak isteyenler oldu. Ama Fakirlik Yasası öyle bir tepki toplamıştı ki ona katılmadı, ayrı bir biçimde resmileşti. Yine de yardım olarak verilmesi tepki doğurdu.

Bu, "sigorta mı, yardım mı" konusu İngiltere tarihinde sınıf savaşımının odaklarından biri olmuştur. "Hak mı, yardım mı" kavgası yürümüştür. Burjuva tarihçi Fraser bu konuyu şöyle aktarmış:

"...Sosyal devrim korkusu ... sosyal siyasetin tarihinde sık sık ortaya çıkan bir konudur. Savaşın hemen sonraki yıllarda büyük ölçekli endüstride hareketlilik, yaygın hoşnutsuzluk ve Bolşevizmden korku vardı. İşsizleri yardımsız bırakmak sosyal huzursuzluğu davet etmek olurdu. Çok yönüyle yardım, böylece kapitalizmi korumak için elverişli bir araçtı. O, devrimci değil, morali bozuk bir ulus yarattı." (Derek Fraser, *agy*, s.171-172)

Bu sözlerde aktarılan anlayışa karşı, İngiltere işçi sınıfı sosyal uygulamaların bir yardım ya da lütuf, hatta bir ihtiyaç olarak değil, bir hak olarak düzenlenmesinde hep ısrarlı oldu.

Özetle, I. Dünya Savaşı sonrası dönemde sosyal uygulamalarda fazla bir yol alınmamıştır. Ancak II. Dünya Savaşı tüm Avrupa'da olduğu gibi, İngiltere'de de "sosyal devlet"ın hemen hemen her alanında bir patlama oldu.

II. Dünya Savaşı sonunda dünyada sosyalizm artık bir sistem olarak, hem de Avrupa'nın yarısını kendine katarak vardı. Tüm dünya işçi sınıfında ve halklarında SSCB'ye büyük bir saygı-sevgi vardı. Bu durum ve sosyalizmin bir sistem olarak ortaya çıkması, sistemler arası rekabeti şiddetlendirdi.

Emperyalist sistem soğuk savaşla sosyalizmin etkilerini dışarıda tutup, merkezi denetim, planlama gibi araçları kullanarak, bilimsel teknolojik devrimi hızlandırıp sonuçlarından hemen yararlanarak, ABD borçlarıyla, yatırımlarıyla, yardımlarıyla Avrupa'yı kalkındırarak hızlı bir ilerlemeye girdi. Bu ilerleme 1970'lere dek sürdü. İngiltere'de de "sosyal devlet" buna paralel olarak yürüdü.

Buraya dek anlatılan tarihçenin ulaştırdığı sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. İngiltere "sosyal devlet"ın klasik örneğidir çünkü uzun süre tek emperyalist güç olarak dünyayı sömürmüş ve emperyalist süper kârlar temelinde, işçi hareketinin istemlerini kolayca hadım edip, kapitalizm çevresinde sosyal reformlarla yatıştırılmıştır.

2. Ancak bu bile savaşım olmuştur. İngiltere'de kabul edilen her sosyal reform ya da reformlar dizisinin altında işçi sınıfının savaşımı yatar.

3. Öte yandan, İngiltere'de sosyal reformların tarihçesi, burjuvazinin devrim korkusuyla baştan sona bağlı olmuştur.

4. İşçi sınıfı savaşarak istemiş, burjuvazi emperyalist süper kârlara dayanarak vermiştir. Ancak bu arada istenen ve verilen ne olduğu, hak mı, yardım ya da lütuf mu olduğu konusunda da öğretici bir kavga yürümüştür. İşçi sınıfı hak, burjuvazi yardım vermek, yardım verecek işçi sınıfının onurunu zedelemek istemiştir. Bu çerçevede yürüyen onur savaşımını işçi sınıfı kazanmıştır.

Şimdi İngiltere'de "sosyal refah devleti"nin nasıl işlediğini daha yakından görmek için belli başlı alanlarda tarihsel gelişimi içinde bazı uygulamalara bakalım.

İşleyiş Sağlık

İngiltere'de 19. yüzyılın son yıllarına kadar, sağlık kurumları özel sektörün elindeydi. Parası olan, evine doktor ve hemşire getirterek tedavi oluyordu. İşçi sınıfı ise hemen hemen tümünden sağlık

hizmetinden yoksundu. Doğan bebeklerin yaşamlarının ilk yılında ölmeleri çok rastlanan bir olguydu. İşçi sınıfının büyük çoğunluğu hayatı boyunca hastalıklı yaşıyordu.

Burjuva yazarları olan Jack Nobbs, Bob Hine ve Margaret Fleming'in yazdığı *Sosyoloji* kitabında ortalama yaş konusunda şöyle deniyor:

"Chadwick'in 1842'deki raporuna göre, Manchester'de işçiler arasında ortalama yaşam uzunluğu 17 idi. Kırsal Ruthland'da ise 32 idi. Manchester'de zenginler arasında ortalama yaşam 38 idi." (Jack Nobbs, Bob Hine ve Margaret Fleming, *Sosyoloji*, Macmillan Education Ltd. yayınevi, 1983, İng. basım, s.226)

Bu yıllarda iki tip hastahane vardı. Birinci tip, hayır derneklerinin oluşturduğu hastahanelerdi. Buralara tedaviye gidenler, hem hayır dilenmek zorunda kalıyorlar, hem de sonunda doktorların kobayı durumuna düşüyorlardı.

İkinci tip hastahaneler ise belediye hastahaneleriydi. Ancak bunlar daha çok Fakirlik Yasası'na bağlı işevi revirleriydi.

Devlet, sağlık konusunda ilk adımı, çevre sağlığı alanında attı. 1848, 1871, 1875, 1890 yıllarında çıkan yasalarla, asil olarak kanalizasyon ve su tesisatı sorunlarının ülke çapında çözümü için temizlik birimleri kuruldu. Böylece ilk adım olarak kolera gibi salgın hastalıklar önlenmiş oldu.

1911'de getirilen Ulusal Sağlık Sigortası ile yalnızca çalışan nüfus bedava tedavi görüyordu. Ancak anneler, çocuklar, emekliler hâlâ tedavi için para vermek zorundaydılar.

Bazı belediyeler, doğumevleri ve çocuk bakım klinikleri açtıysa da, toplumun büyük çoğunluğu, doğrudürüst tedavi görmüyor, doktor reçeteleri için verecek para bulamıyordu.

Öteki alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da asil gelişme II. Dünya Savaşı sonrasında oldu. 1948'de Ulusal Sağlık Hizmeti kuruldu. Özel, gönüllü, belediye vb. tüm sağlık hizmetleri birleştirildi.

Bu hizmet kurulduktan sonra İngiltere ve Galler'de çocuk felcinden ölenlerin sayısı 1950'de 734'den 1970'de 3'e, veremden ölenlerin sayısı ise yaklaşık 16 binden 1438'e düştü.

Eğitim

1870'de İlköğretim Yasası çıkana kadar, İngiltere'de yalnızca dini ve özel okullar vardı ve yalnızca varlıklı aileler çocuklarını bu okullara gönderiyorlardı. 1880'de ilköğretim zorunlu, 1891'de bedava oldu. Yine de çocuklarını okutamayacak durumda olanlara devlet yardımı sağlandı.

1902'de devlet okullarının yönetimi belediyelere verildi. Belediyeler, kendi bölgelerine göre, ne çeşit okullar gerektiğine karar veriyorlar. Bu nedenle genel olarak İngiltere'de okul çeşitleri bölgele göre büyük değişim gösteriyor.

Belediyelerin kararları Eğitim Bakanlığınca onaylanıyor.

Konut

İngiltere'de özellikle endüstri devrimi sonrasında köylerden şehirlere akınla birlikte çok ciddi bir konut sorunu başgöstermiş ve büyük tepkilere, işçi grevlerine, gösterilere neden olmuştur.

Örneğin 1000 kişiden fazla insan barındıran 27 haneli sokaklar vardı. Ortalama 40 kişiye ev ve her odaya 8 kişi düşüyordu. Evler genellikle özel şirketler tarafından yapılıyordu.

Konut sorununda devletin ilk katkısı, 1879'da, belediyelere faizli borç vererek başladı. Bu harabelerde yaşayan işçilerin sağlık ve yaşam koşullarını değiştirecek düzeyde bir sonuç doğuramazdı. 1886'da Trafalgar Meydanı'nda isyan çıktı. Bunun üzerine 1890 Konut Yasası'yla devlet belediyelere konut için düzenli para yardımı yapmaya başladı.

Ancak asıl olarak 1919 Konut Yasası'yla devlet konut sorununda dişe dokunur bir adım atmış oldu. Belediye evleri bu yasayla yürürlüğe girdi. Devlet her tamamlanan ev için belediyeye belli bir miktar veriyor. Oldukça düşük kirah olan bu evlerde, kiracılar kiralalarını düzenli ödedikleri müddetçe oturabiliyorlar. Gelgelelim bu da konut sorununun çok küçük bir bölümüne çözüm getiriyor.

Sosyal güvenlik

İngiltere'nin "sosyal devlet" tarihçesinde 1942 Beveridge Raporu'nun özel bir yeri vardır. Lord Beveridge'in asıl olarak II. Dünya Savaşı sırasında hazırladığı bu rapor, iki savaş arası krizli dönemden ders çıkarıp, savaş sonrası dönemin hazırlığını oluşturuyordu. Sosyal sigorta ve güvenlik uygulaması bu rapora göre düzenlendi.

Sosyal sigorta: İşçi, işveren ve devletin yaptığı düzenli ödemelerden oluşan fon, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın denetiminde. Bu fondan yararlanabilmek için belirli bir süre para yatırmış olmak gerekiyor. Ancak bu barajı aştıktan sonra belirli bir süre bu fondan para alabilmek işçilerin hakkı durumuna geliyor. Bundan önce olduğu gibi ihtiyacını kanıtlayamayanlar da emekli aylığı vb. alabiliyor.

Sosyal sigortanın kapsamına hastalık, işsizlik, emeklilik, dulluk, analık ve ölüm giriyor. İş kazaları ve savaş malulleri için ayrı fonlar da var.

Çocuk kazancı: Çocukların yaş ve sayısına göre her biri için alınan para. Ço çocukluluğu özendirilmemek için çocuğun tüm masraflarını karşılamıyor.

Ek kazanç: Bu eski Fakirlik Yasası'ndan kalma bir uygulama. 1948'de Fakirlik Yasası kaldırıldığında, yerine, Ulusal Yardım Kurulu kuruldu. 1966'da ise bu da değişip Ek Kazanç Komisyonu oldu. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca çalışıyor.

Buna göre sosyal sigorta kapsamında olmasa da, geliri düşük olana ya da hiç geliri olmayana belirli bir para veriliyor. Ancak bu paranın verilmesi için ihtiyacın kanıtlanması gerekiyor.

Aile gelirine ek: Eğer ailenin gelir düzeyi belirli bir standartın altındaysa, aradaki farkın yarısı aile gelirine ek olarak ödeniyor. Bu miktar çocuk sayısına göre değişiyor.

Örgütlenmesi

Sağlık, konut, eğitim ve sosyal güvenlik işlevlerinin büyük çoğunluğu merkezi yönetime bağlı olarak yürüyor. Ancak bazı alanlarda bazı işlevleri belediyeler yürütüyor.

Bu işbölümünü şöyle de tanımlayabiliriz: Hangi alan gelirden çok, ağırlığıyla harcama gerektiriyorsa, o alanda belediyelerin daha çok yetkisi var. Örneğin konut ve eğitimde ağırlığıyla belediyeler yetkili. Merkezi yönetim onay ve destek düzeyinde katılıyor. Sağlık ve sosyal güvenlik ise hemen hemen tümüyle merkezi yönetime bağlı olarak işliyor.

"Sosyal devlet" mi sosyal şirket mi?

Kapitalizmin temel yasası kâr yasasıdır. Bu basit olguyu akılda tutarak bakınca görüyoruz ki burjuvazinin "sosyal devlet"i, sosyal sermayenin bir şirketi gibi çalışmaktadır. Bunun mekanizmalarına ayrıntılı olarak girmeyeceğiz, ancak genel bazı yanlarına değineceğiz.

"Sosyal devlet" in hangi hizmeti olursa olsun, şu ya da bu yoldan sosyal sermayeye bir kâr kapısıdır. Konut hizmeti inşaat sektörünü besler. Sağlık hizmeti ilaç tekellerine vb. garantili pazardır. Eğitim "işgücü yatırımı"dır. Sosyal güvenlik ise çoğu zaman kârlı bir sigortacılık alanı ve sermaye havuzudur. Her birinin daha dolaylı, dolaysız birçok kârı vardır.

Sosyal güvenliği ayrı tutarsak, genellikle "sosyal devlet" in para kaynağı vergilerdir. Vergilerin büyük çoğunluğunu sabit gelirli öder. Emperyalist süper kârların rolü, burada ortalama gelir düzeyinin bu vergileri kaldırabilecek kadar yüksekliğindedir. Ama buna karşılık emperyalist tekeller de devlet kesesinden çeşitli yatırım alanları, pazarlar vb. avantajlar sağlarlar. (Sağlamazlarsa da çeker giderler.)

Sosyal güvenlik alanı ise daha da farklıdır. Bunun parasal kaynağı, ya yine dolaylı dolaysız vergilerdir, ya da işçi ve işverenlerin sigorta primleridir.

Bazı açılardan parasal kaynağın nasıl sağlandığı farketmez. Ne olursa olsun, kapitalist sigortacılık mantığı işler. Tüm emekçiler öder ama hepsi ödediğini geri almaz. Dolayısıyla, işsizliğin aşırı boyutlara vardığı vb. durumlar dışında, toplanan dağıtılandan daha çoktur. "İstenmeyen", kârsız durumlar doğduğunda ise zaten oyun bozulur.

Bu genel çerçevede içinde sigorta

primlerinden oluşan fonlar özel bir yer tutar. Buna biraz daha yakından bakalım.

İşverenler "işçi için" sigorta primi öderler. İşçiler de kendileri için öderler. Böylece acaba sorun "eşit ve adil" bir biçimde paylaşılmış mı oluyor?

İşçi, primi kendi ücretinden ödüyor. Tüm işçiler prim ödüyor ama hepsi işsizlik parası, emekli aylığı vb. almıyor. En azından hemen almıyor. Para fonda birikiyor. İşverenin ödediği primler de bu fona ekleniyor. Fon yatırım için, hisse senetleri, tahviller satın almak için işletiliyor. Buradan hem fona ek kazanç geliyor, hem de hisse senedi, tahvil vb. satışı yapan tekellere düşük faizli sermaye ve ek kâr gidiyor.

Bu çark sürekli dönüyor. Sonunda genel manzaraya baktığımızda görüyoruz ki işveren aslında "işçi için" sigorta primi ödemiyor, sosyal sermayeye, kendi sınıfsal varlığına katkı yapıyor. İşçi prim ödeyerek kendi ücretinden para biriktiriyor ve bu parayı, belki de bankaya yatırırsa alacağı faizden daha düşük bir faizle sosyal sermayenin kullanımına sunmuş oluyor.

Böylece, sosyal güvenlik işleyişinde gerçekte işçi sınıfı kendi kendinin emekliliğini vb. karşılarken, burjuvazi de yine kendi kârı peşinde koşuyor, hatta işçi sınıfının parasını kullanıp kâr ediyor! Ondandır da bu aldatmacanın adına "sosyal devlet" diyor. Gerçekte burjuva "sosyal devlet" "sosyal şirket"ten başka birşey değildir!

Nitekim, bu mekanizmada, kâr yasasının işleyişinde tıkanıklık belirdiğinde, oyun bozulur, tüm "sosyal" harcamalar kısılır, bunların birer "hizmet" olduğu unutulur. İşte bir süredir olan da budur.

Sosyal şirket iflas mı ediyor?

Durum ve Görevlerimiz'de Yürükoğlu yoldaşımız çoktan bu soruyu yanıtlamıştı:

"Tüm emperyalist ülkelerin devletleri mali bunalım geçirmektedir. Bu kafa karıştırıcı birşey. Bazen yoldaşlara emperyalistlerin bir oyunu gibi geliyor. Gazetede okuyorsun, şu tekel rekor kâr yapmış. Öte yandan işsizlik, gerileme vb. Yerine oturmuyor. Ama bunlar gerçekten oluyor. Tekeller kârlı bir dönem yaşıyor, emperyalist ülkelerin devletleri, toplumu bunalım yaşıyor. Bu çok ilginç birşey. Emperyalist ülke devletlerinde ortaya çıkan mali bunalımın sonu ne zaman gelir belli değil. Çünkü bu eğilimler gidici eğilimlere benzemiyor.

"Emperyalist sermaye bu denli kârlı bir dönem yaşarken, emperyalist devletlerin içine girdiği mali bunalım nerelerden kaynaklanıyor?"

"a) Yüksek işsizlik ve kısa çalışma günü, devletin vergi gelirlerini düşürüyor ve devlet harcamalarını artırıyor.

"b) Yukarıda değindiğim endüstriyel yer değiştirme tehdidi karşısında, şirketler ülkelerden kaçmasın diye yeni vergiler getirilemiyor.

"c) Ülke içinde yatırımları teşvik etmek, böylece toplumsal patlamaları, bunalımları önlemek için, emperyalist devletler, şirketlere yeni vergiler getirmeme bir yana, her türlü kolaylığı sağlamak için çırpınıyor. Devlet kimindir, zaten biliyoruz da, burada yeni bir durum var. Her yünden, şirketlere yeni olanaklar açıyor. Karşılıksız yardımlar, faizsiz krediler, vergi indirimleri vb. tanıyor. Tüm ülkelerde aynı şekilde gerçek ücretlerin düşmesi için elinden geleni yapıyor.

"Tüm bunlar, damla damla, bu devletlerin mali bunalımını artırıyor. Bunun sonucunda da emperyalist ülkelerde toplumsal hizmetler, emeklilik ve sağlık sigortası harcamaları giderek kesiliyor." (R. Yürükoğlu, *Durum ve Görevlerimiz*, s.15-18)

Evet burjuvazinin "sosyal devleti" iflasa gidiyor. Olumsuz çözümün olumsuzluğu açığa çıkıyor. İşçi sınıfı, sınıfları, sınıf egemenliğini, sömürüyü, devleti, sınırları kaldırmaya yönelecek gerçek, olumlu sosyal devleti kurmalıdır!